

A KERESZTÉNY CSALÁD: CSALÁDI EGYHÁZ?

F o r r á s : „Theologische Quartalschrift“ (Liebermeisterstr. 12, D-74 Tübingen), 163. évf., 1983/3. sz. 227—229. l. Lényegtelenül rövidített fordítás.

A s z e r z ő a tübingeni egyetemen az újszövetségi szentírástudomány tanára (vö. 1983/1. 29. l.).

Jó jel az egyház szempontjából, ha az egyház életre kelti a régi bibliai kifejezéseket, vagy hagyja, hogy életre keltsék ezek a kifejezések. Olykor azonban az történik, hogy kiragadják a szövegösszefüggésből az ilyen kifejezéseket, és olyan értelmet tulajdonítanak nekik, amely a bibliai kifejezés eredeti értelmétől idegen. E kifejezések ilyenkor kristályosodási pontjává lesznek az olyan nehezen megragadható torzításoknak, amelyek látszólag „bibliai“ tartalmat hordoznak, valójában azonban eltávolítanak a Bibliától. Ilyen szemantikus eltévelyedés kezd kialakulni jelenleg a „családi egyház“ kifejezés körül.

A II. Vatikáni Zsinat a világiak apostolkodásáról szóló határozatban (AA, 11) „házi szentélynek“, az egyházzal szemben a dogmatikus konstitúcióban pedig „családi egyháznak“ nevezte a keresztény családot (LG, 11). Azóta a pápák és a püspökök közül is sokan örömmel vették át ezt az egyházi dokumentumokban eddig teljesen új nyelvhasználatot. Elsősorban II. János Pál pápa tér vissza beszédeiben és nyilatkozataiban mindig újból az egyházzal szemben a konstitúció idevágó szakaszára. Ennek a fejlődésnek a csúcspontja jelenleg az 1981. nov. 22-i keltezésű, *Familiaris consortio* kezdetű apostoli levele. Ebben az írásban a pápa nem kevesebbszer, mint tízszer nevezi a keresztény családot „családi egyháznak“ (*ecclesia domestica*). A pápa időközben annyira hozzászólt ehhez a kifejezéshez, hogy gyakran egyszerűen ezzel helyettesíti a „keresztény családot“. Az egész írásban nem fordul elő a zsinat sokkal óvatosabb megfogalmazása (*familia . . . in hac velut Ecclesia domestica*: „a családban . . . mintegy családi egyházban“). De mindenképp előtt: csak a család „családi“ egyház, más semmi.

Mint minden súlyos kifejezésnél, amely hirtelen jelszóvá válik, nyilvánvalóan itt sem véletlenül alakult ki az új nyelvhasználat. A háttérben minden bizonnyal az a szorongató tapasztalat húzódik meg, hogy elkeresztényítelenedett világunkban egyre nehezebbé válik a hit továbbadása a következő nemzedéknek. Vajon nem jut-e döntő szerephez ebben a helyzetben a keresztény család mint a hit továbbadója, különösen a kereszténység iránt ellenséges országokban? A hívő család éppen ilyenkor jelenik meg az egyház alapsejteként, amely nem más, mint az „egyház kicsiben”, s amely a nagy egyházat tükrözi vissza, és az összegyház létét és fejlődését biztosítja (*Familiaris consortio* 49, 51). Rudolf Graber püspök, aki *Die Familie als häusliches Heiligtum* („A család mint házi szentély”) című könyvében (München, 1980) összegyűjtötte a tanítóhivatalnak a családra mint családi egyházra vonatkozó összes kijelentését, mindenesetre így fogalmaz: „Az egyház fennmaradásának esélye ma szinte teljes egészében a családi egyházakon múlik” (32). Ez a mondat nemcsak azért tanulságos, mert világosan kirajzolódik belőle a pasztorációra vonatkozó elgondolás, hanem nyelvileg is jelzi, hogy időközben mennyire felcserélhetővé vált egy meghatározott egyházi társadalmi környezetben a „keresztény család” „és a „családi egyház” fogalma. Éppen ezért kell teljesen világosan kijelenteni: az új nyelvhasználat nem hivatkozhat a Bibliára — bármennyire hangoztatják is e nyelvhasználat terjesztői, hogy itt bibliai fogalom újrafelfedezéséről van szó (vö. Graber 17, 26, 31). Mit mutat tehát az Újszövetség?

1. Az Újszövetségben sok olyan hely van, ahonnan közvetlenül vagy közvetve az derül ki, hogy a keresztény közösségek magánházaknál gyűltek össze, ott tartották istentiszteleteiket, főképpen pedig ott ünnepelték az Eukarisztiát. A keresztény rendes gyülekezőhelye még a 3. században is magánház volt, amelyet a közösségek tehető tagjai bocsátottak keresztény testvéreik rendelkezésére. Ennyiben a korakeresztény kor összes közösségét „házi közösségeknek” nevezhetjük.

2. Az Újszövetségben csak négy olyan hely van, ahol szó szerint „családi közösségről” illetve „családi egyházzal” van szó. Ezek a helyek kizárólag a páli írásokban for-

dulnak elő, és három családi közösségre vonatkoznak, nevezetesen Priszka és Aquila közösségére (Róm 16, 5; 1 Kor 16, 19), Filemon illetve Nimpha közösségére (Filem 2 illetve Kol 4, 15). De ezeken a helyeken a világon semmi sem utal arra, hogy a *hé kat' oikon ekklészia* kifejezés csupán a három említett családot jelölné. A szövegösszefüggés alapján a görög kifejezés egyértelműen azokat a keresztény közösségeket jelöli, amelyek Priszka és Aquila házában, Filemon házában valamint Nimpha házában gyűltek össze rendszeresen. Bizonyára kicsinyek voltak, bizonyára egy család körül (pl. Filemon családja körül) szerveződtek mint szilárd mag körül — de kétségtelenül meghaladták az illető családot.

Egyébként a páli ekkleziológia alapján elképzelhetetlen, hogy egy keresztény csoportot *ekklésziának* nevezzenek, ha az Eukarisztiát nem ünnepelték benne. Az Eukarisztia viszont a korai kereszténység körében és később sem volt soha családi ügy, hanem mindig a közösség ügye volt, még ha „házaknál“ ünnepelték is (ApCsel 2, 46).

Aki a keresztény családot családi egyháznak nevezi, az egyáltalán nem értette meg az újszövetségi ekkleziológia egyik alapvonását, nevezetesen: hogy „egyház“ ott keletkezik, ahol nem a hús és vér fűzi össze az embereket, hanem Isten kiválasztó akarata, amely a családi, a rokoni, a nemzeti és a társadalmi határok ellenére is megteremti a maga új népét. Az evangéliumokban található jónéhány, a családot bíráló logion (Mk 3, 31—35; Lk 9, 57—62 és 14, 25) nemcsak Jézus személyes sorsát tükrözi vissza, hanem ezek annak a tanítványi közösségnek a szempontjából is lényegesek, amelyet Jézus maga körül összegyűjtött. E tanítványi közösség tagjai elhagyták otthonukat, fivéreiket, nővéreiket, anyjukat, apjukat és gyermekeiket, és cserébe már most százannyit kapnak: otthont, fivért, nővért, anyát és gyermeket (Mk 10, 28—30). A húsvét utáni közösségek a koinoniával, a testvériség ethoszával, az utazó keresztények iránti vendégszeretetükkel, a rabszolgáknak a közösségen belüli egyenlősítésével teljesen komolyan vették Jézus programját, amely új, az evangéliumhoz igazodó társadalomra irányul. Eppen a házi közösségek (ill. a családi egyházak) alkották azt a helyet, „ahol a zsidók és nem-zsidók, a szabadok és nem-szabadok, a férfiak

és nők, az előkelők és az egyszerűek, a műveltek és a műveletlenek közötti az ókorban különösen merev szociológiai és etnikai-vallási korlátok összetörték, közömbössé váltak, és helyet adtak annak az új kapcsolatnak, amely Krisztushoz mint Úrhoz fűzte az összes keresztényt (Gal 3, 27; 1 Kor 1, 26 kk; 12, 12 k). Ennek megfelelően a házi közösségek is olyan helyek voltak, ahol az Eukarisztia közös ünneplésén keresztül a keresztények összekovácsolódtak Krisztus sokféle formájú, de egyetlen testévé, a kiegészztelődtek közösségévé“ (P. Stuhlmacher: *Der Brief an Philemon*, Zürich, 1981. 74). Tekintve véve ezt a tényállást, sajnálatos melléfogás „családi egyháznak“ nevezni egyszerűen a keresztény családot, amely legalábbis nálunk semmiben sem különbözik a jelenlegi nyugati társadalomra jellemző privatizálódott és intimizálódott polgári kiscsalódtól, és ez a melléfogás is mutatja, mennyire messze vagyunk még mindig az Újszövetség felfogásától.

Mindez nem azt jelenti, mintha vitába akarnánk szállni azokkal az intelmekkel, amelyeket a pápa és a püspökök intéznek időről-időre a keresztény családokhoz. Valóban csak kívánatosnak tarthatjuk, hogy erősödjék a család imádságos élete, hogy beszélgessenek hitbeli dolgokról, foglalkozzanak a gyermekek vallási nevelésével, együtt járuljanak a szentségekhez és még sok más hasonló dolgot csináljanak. Ám mindez még távolról sem biztosítja a keresztény hit továbbadását a következő nemzedéknek. Ezt mutatja azoknak a szülőknek a fájdalmas tapasztalata, akiknek a gyermekeik a szülői ház hívó igyekezete ellenére is elvesztették hitüket. Azért vesztették el a hitüket, mert abban a pillanatban, amikor ifjú éveikben elkezdtek a családon kívül tájékozódni (aminek szükségképpen meg kellett történnie), nem találtak olyan keresztény közösséget, amely példaképekkel, élettérrel és keresztény közösséggel szolgálhatott volna számukra.

Csak mellékesen említünk meg egy utolsó szempontot: Megtehetjük, hogy sok más felekezeti keresztény nyelvhasználatával ellentétes nyelvezetet vezessünk be, amely nemcsak vitatható ekkológiái alapokon nyugszik, hanem a Bibliával is ellentétes?